

Toni Boix, de Sant Joan de Déu: “La presència física no és indispensable per estar junts”

Dc, 8/04/2020 per Catalunya Religió

(*Laura Mor -CR*) El distanciament que imposa la crisi sanitària afecta, i molt, els malats ingressats en estat crític pel COVID-19 i també els seus familiars. En l'adversitat i la incertesa, no hi ha l'escalf ni la presència física de les persones estimades. Què passa si la persona mor? Què fan als hospitals per escurçar distàncies i transmetre pau i confiança? Per a **Toni Boix**, responsable del Servei d'Atenció Espiritual i Religiosa (SAER) del Parc Sanitari de Sant Joan de Déu, la consciència de comunió espiritual entre uns i altres marca l'experiència en l'etapa de final de vida. En aquesta entrevista explica com supleix l'Església, en l'àmbit hospitalari, les carències que genera la situació excepcional provocada per la pandèmia de coronavirus.

Sant Joan de Déu té una [llarga tradició](#) en acompanyament espiritual a malalts. Però l'atenció a malalts per COVID-19 implica pràctiques molt específiques. Com us heu organitzat?

La realitat a dia d'avui és molt fluctuant. El [Parc Sanitari](#) té dos espais dedicats quasi exclusivament a l'atenció a persones amb COVID-19. L'Hospital General i una altra unitat que s'ha habilitat, amb 18 pacients més. Aquesta unitat està a la part del centre dedicada a la salut mental i hi van els pacients que són tributaris de mesures paliatives. Després el Parc Sanitari té altres unitats que, tot i que no de la manera habitual, segueixen fent l'atenció a persones amb problemes de salut mental o de discapacitat intel·lectual. Tenim aquestes dues realitats. Intentant per tots els mitjans que no es barregin. Cosa que no és fàcil.

En el cas del SAER també treballeu amb equips diferenciats: els que esteu en una unitat, no visiteu l'altra?

Habitualment és així, però ara no. Pel que fa a l'atenció espiritual, només estem en

dues modalitats d'atenció. Una atenció a distància, telefònica o per videotrucada, i una atenció presencial. L'atenció presencial només l'estem fent en unitats amb persones amb COVID-19. I l'atenció a la resta d'unitats, es fa per trucada o videotrucada.

Per tant, a diferència del que es podria pensar, els malalts de COVID-19 tenen garantida aquesta atenció presencial. Hi sou, físicament, a prop del llit del malalt quan sol·licita aquest servei i fent de pont amb les famílies?

Exacte. En aquest nivell, hem creat un equip de Suport PsicoSocial i Espiritual que integra diferents subequips del Parc Sanitari. El SAER en forma part. També hi ha EAPS -els [equips d'atenció psicossocial](#), subvencionats per La Caixa, per a l'atenció al final de la vida- i també una professional del Departament de Solidaritat de l'Orde de Sant Joan de Déu. Amb un seguit de mesures de seguretat, les persones que estan fent presència amb pacients amb COVID-19 faciliten aquestes trucades o videotrucades amb la família. De vegades, perquè puguin parlar o, fins i tot, acomiadar-se d'ell, i de vegades, si el pacient està sedat o inconscient, perquè el puguin veure i sàpiguen que està tranquil i sense símptomes distressants. Aquests professionals també fan d'enllaç amb els professionals que estan al seu domicili fent teleassistència. Pel que serien intervencions més llargues, el professional enllaç, que està present a la unitat, organitza una videotrucada amb el professional referent que hi ha al domicili i que està fent teleassistència.

Quan diu intervencions més llargues, de quin format està parlant?

Són atencions de més de quinze minuts, amb la família o el pacient. Les atencions presencials s'intenten fer en format de cinc, deu minuts, més breus. En l'atenció més religiosa, en general, sí que hi ha algunes possibilitats d'atenció breu per fer o acompanyar una oració, que es poden fer presencialment, sense la videotrucada. Si es preveu que ha de ser més llarg, i si hi ha possibilitats, s'intenta fer a través d'una videotrucada.

De què depèn?

Depèn de si hi ha on col·locar el dispositiu, el mòbil o la *tablet*, perquè el pacient pugui seguir tota l'atenció que se li està prestant, que pugui sentir prou, que no necessiti tenir l'aparell molt a prop per poder ser atès per aquesta via. Quan no és així, la intervenció ha de ser molt presencial i llavors se circumscriu més a posar en contacte el pacient amb la família i perquè la família pugui veure el pacient.

A banda de superar l'aïllament i garantir aquesta comunicació, quines necessitats específiques tenen els malalts de COVID-19 respecte altres malalts que esteu atenent habitualment o en l'àmbit de cures pal·liatives?

Les necessitats específiques tenen a veure precisament amb la qüestió de l'aïllament. Després hi ha aspectes que tenen a veure amb la incertesa de l'evolució i amb què, de vegades, l'empitjorament és brusc i sobtat. Per tant, hi ha un plus d'incertesa per com serà l'evolució d'una persona. Sobretot amb aquelles que evolucionen des del principi amb força complicacions. Hi ha el component de la incertesa. Associat, no només al patiment, sinó a tota la realitat del final de vida, i també a la situació d'aïllament. Ara mateix, el gruix de la nostra intervenció va de cara a vèncer aquesta particularitat i excepcionalitat que genera l'aïllament.

Què més feu, a banda de connectar pacients i famílies per videotrucada?

Al nostre servei també hi ha un equip que s'està dedicant a trucar a totes les famílies que han perdut ja algun familiar de COVID-19. S'està fent aquesta trucada personalitzada a cadascun, donant-los el condol, fent una primera atenció al dol i oferint-los suport grupal a posteriori, quan passi l'estat d'alarma, i també la possibilitat de participar d'una celebració religiosa general que es faria en el Parc Sanitari en memòria d'aquestes persones. Això té a veure amb el fet que els familiars no estan podent fer-se presents al costat dels seus difunts. Estem intentant atendre totes aquestes impossibilitats per la presència propera i física, amb les trucades i amb els professionals enllaç que faciliten les videotrucades.

Alguna anècdota rellevant que l'hagi marcat especialment aquests dies?

En plantejaré dues. Una té a veure amb un cas que la persona malalta estava en situació de final de vida. El metge havia trucat a la família per comunicar com estaven les coses i la família havia reaccionat amb molta frustració, molt de dolor i molta queixa. Hores després, el professional de l'Equip de Suport Psicosocial i Espiritual va parlar amb ells i va poder entrar a l'habitació, amb una *tablet*, que els va permetre veure com estava el seu pare i van veure que estava en pau. Aquella família es va sentir molt confortada i molt consolada, i va poder canviar i resignificar del tot la vivència d'aquella situació. Això no és en clau d'atenció religiosa, sinó en clau d'atenció espiritual, d'acompanyament de l'experiència humana profunda, i fa molt de bé.

I en clau d'atenció religiosa, fa uns dies, una família de tradició cristiana evangèlica van poder celebrar una oració tots junts, per teletrucada, amb la persona que estava a punt de morir. Tots junts significa que hi havia els fills, els nets, amb nets que estaven a l'altra punta del món, i altres repartits per mitja Catalunya. I cadascú des del seu lloc, a través d'aquella videotrucada, a través de la comunió amb l'esperit, s'estaven fent presents al costat del pare, de l'avi... Va ser una experiència que va permetre sentir i experimentar d'una manera clara i profunda que la presència física no és indispensable per estar junts.

Aïllament a banda, hi ha qüestions fonamentals, dubtes universals, que afronten tots els malalts i també familiars. Abans deia que no li agrada parlar només de patiment pel que fa a la realitat del final de vida. On poseu l'accent? Què és el més important de traslladar davant de la mort? També des del punt de vista religiós.

La pregunta és complexa. Ara mateix visualitzo dues vies que són importants de transitar. Una és precisament aquesta: en realitat no morim sols, no vivim sols, estem en xarxa i hi ha una comunió espiritual entre tots nosaltres que és molt manifesta, però de la qual som poc conscients. Part del treball té a veure amb què tots plegats i un determinat col·lectiu familiar prenguin consciència d'aquesta comunió espiritual, d'aquesta comunió del cor. I des d'aquí poder vèncer la sensació de no ser-hi presents físicament. Poder tenir aquesta mirada més ampla, més interior, que permeti prendre consciència que no estem mai sols i que sempre estem en comunió. Això és fonamental perquè aquestes experiències de final de vida siguin viscudes des d'una comprensió profunda, pacificadora i no traumàtica.

En el final de vida, la qüestió de fons és què portem amb nosaltres quan creuem el llindar de la mort. En situacions normals, es visualitza al voltant del llit de la persona. Però ara mateix, quan això no es pot visualitzar, no deixa de ser més cert. En el fons, el que portem amb nosaltres quan travessem aquest llindar, és el que

cap en el nostre cor. La feina va per aquí i també en relació a entendre que estem creuant un llindar, que iniciem una altra etapa en el nostre viatge i deixar-nos portar a través d'aquest llindar amb aquesta confiança. No és res més ni res menys que això: l'objectiu últim dels nostres serveis sempre és que la persona estigui connectada a aquesta experiència de confiança bàsica vital, confiança en la vida, confiança en què la vida té sentit i val la pena. Malgrat tot. I malgrat les circumstàncies. I a partir d'aquí, en aquest moment de traspàs, en aquest moment de màxima incertesa, de màxims interrogants, intentem que la persona no abandoni la confiança que ha presidit la seva vida o que la pugui reconquerir si en algun moment l'ha perdut. I això té molt a veure, precisament, amb aquesta comunió del cor. Amb aquest fer experiència del sentit de la vida a través dels afectes que ens configuren i que ens defineixen.

Aquests dies heu viscut un increment de decessos. Més enllà dels protocols de treball, des de la dimensió més humana, als professionals i als voluntaris, què us ajuda a fer la vostra feina i a fer-la bé?

Els [professionals no deixem de ser persones](#). I l'ésser humà, estigui en el moment de maduració espiritual que estigui, o de consciència, és molt sensible a qualsevol gest que desprengui solidaritat, a qualsevol gest que desprengui fraternitat. El ser els uns amb els altres, el fer-nos costat, els gestos de solidaritat que rebem, aquestes coses que expliquen els mitjans de comunicació, que són tan senzilles i alhora ben precioses. Pizzeries que envien una remesa de pizzes a l'hospital! Tots aquests detalls visibilitzen que estem interrelacionats, que estem en comunió, que som una mateixa cosa. Són fets que revelen aquesta veritat tan senzilla i tan profunda, i que resulta tan òbvia que no valorem. Això és el que ajuda a tornar-se a aixecar. I, per sort, a nivell ciutadà de les distintes comunitats, això s'està aguditzant aquests dies: tothom està sent molt creatiu i, alhora, molt germà dels altres, i això facilita que els professionals puguin fer la seva feina. Per exemple, la qüestió dels aplaudiments al vespre: és un altre gest que manifesta aquesta comunió entre tots els que conformem aquesta comunitat humana. Per als serveis essencials, sentir l'afecte i l'agraïment i la solidaritat de la resta de la ciutadania és suficient. I, fins i tot, diria que és sobreabundant. Aquesta sobreabundància de la gràcia en situacions de precarietat, de dificultat, de patiment i de mal. Jo crec que estem vivint també aquesta sobreabundància de la gràcia a través de molts petits gestos i això nodreix, això permet tirar endavant.

Parleu en termes de comunitat humana. El vostre servei acompanya amb els mateixos criteris qualsevol persona que tingui una necessitat d'acompanyament espiritual o religiós, vingui de la religió que vingui.

Sí, com el propi nom del servei indica, som un servei d'atenció espiritual i religiosa, no ens circumscriuim només a l'àmbit de l'atenció religiosa catòlica, i fins i tot no ens circumscriuim només a l'àmbit de l'atenció religiosa. Per tradició, en la nostra identitat hospitalària hi ha aquesta atenció i acollida a tothom, provingui del context cultural i del marc de referència religiós que provingui, i d'atendre'l des de les seves claus de comprensió del món. No pot ser d'una altra manera. Per exemple, dins del Parc Sanitari hi ha un servei d'atenció al migrant, a nivell de salut mental. Hi atenem persones que provenen de tradicions cristianes distintes de la catòlica, de germans ortodoxos, persones musulmanes... I ara no deixa de ser així. Com a servei estem organitzats per a valorar les peticions que puguin arribar en aquest sentit. Hi ha una persona referent encarregada de veure si les pot atendre ella mateixa o si cal una derivació a algun referent de la tradició

religiosa a la qual pertany aquella persona.

Mirem el cas de la tradició catòlica i l'exercici dels sacraments d'extrema unció. Hi ha capellans disponibles a l'hospital, quines situacions us trobeu, s'està duent a terme aquesta pràctica, són els laics els qui administren aquest sacrament?

Ara mateix contemplem diverses possibilitats perquè tenim diversos escenaris. En les unitats del Parc Sanitari, que són moltes, on no s'està atenent a persones malaltes de COVID-19, se segueix oferint la unció presencial si hi ha una situació de final de vida que ho requereix. Per a les unitats on sí que hi ha persones amb COVID-19, seguim les orientacions de l'Església universal: el professional enllaç que tenim a les unitats possibilita la celebració d'una oració, una pregària, que serveixi per encomanar-se a Déu en aquesta situació de final de vida. L'Església supleix les carències que aquesta situació d'excepcionalitat i d'alarma està generant: amb la [indulgència plenària](#) que va donar el Papa, i la consciència que tenim tots els catòlics que hi ha circumstàncies que impedeixen l'accés al sacrament, però no ens impedeixen una adhesió particular i íntima des del cor a l'acció sacramental. Avui dia, hi ha tot d'[eucaristies que s'estan retransmetent per instagram o facebook](#): ens hi adherim des de la comunió amb l'esperit.

I pel que fa a l'atenció sacramental en final de vida, en aquestes unitats amb persones amb COVID-19, on el prevere no hi pot accedir, intentem fer aquest treball de mitjancers entre el professional enllaç que pot, en un moment donat, oficiar una petita pregària, i el sacerdot que està a l'altre costat de la videotrucada, acompanyant des d'aquesta comunió d'Església. L'Església supleix i es confia en el *votum sacramenti*, i Déu hi fa més que nosaltres. Vivim des d'aquesta confiança i en això creiem, fermament. Ara són unes situacions que ens demanden respostes també excepcionals, que ens remetent a que l'Esperit hi fa més que nosaltres i que estem en un temps també de sobreabundància de gràcia.